SANDOMIERSKI RUCH REGJONALNY

BIULETYN INFORMACYJNY I INSTRUKCYJNY POWSZ. UNIW. REGJONALNEGO IM. ST. KONARSKIEGO ZW. POL. NAUCZ.

Rok I. **Sandomierz, grudzień 1931 r.** **Nr. 1.**

Przedsłowie.

Odzywamy się do Was, Sandomierzanie, tem skromniutkiem pisemkiem, które biuletynem chce być Powszechnego Uniwersytetu Regjonalnego im. St. Konarskiego — młodziutkiej instytucji, ale jakiż ogrom i zadań i obowiązków czującej na barkach swoich.

Gdyśmy przed niespełna 10 laty Kursem Krajoznawczym Ziemi Sandomierskiej ruch, zwany dziś regjonalizmem, rozpoczęli, zdało nam się, że jakiś powiew ożywczy rozbudził drzemiące w nas utęsknienie do jak najlepszego zespolenia się ze ściślejszą Ojczyzną naszą — Sandomierszczyzną. W momencie tym zwyraźnił się w nas zachwyt dla ziemi tej, na której danem nam było zamieszkać.

Ale nie chcieliśmy ograniczyć się do niemego zachwytu.

Pragnieniem naszem stała się praca dla ożywienia kulturalnego poszczególnych ziemi tej stanowisk: wsi, miasteczek, miast.

Wskazanie to z biegiem lat następnych kształt programu pracy przybrało.

I nie chcieliśmy w pracy być odosobnieni. Zapragnęliśmy społem stanąć, bo jedna idea nam przyświecała. Z odczucia tej potrzeby powstał zrąb organizacyjny— P. U. R. St. Konarskiego — i zabłysła myśl — odzwierciadlać przejawy życia zarówno naszego organizacyjnego, jak i tych wszystkich, z którymi praca w zakresie sandomierskiego ruchu regjonalnego wiązać nas będzie.

Temu celowi służyć ma „Biuletyn" niniejszy.

„PAMIĘTNIK ŚWIĘTOKRZYSKI" ROK 1930.

Wydawnictwo Wydziału Wojewódzkiego w Kielcach i Sekcji Regjonalistycznej Związku N. P.

Wydarzeniem epokowem w życiu naszego regjonu jest wydany w r. b. „Pamiętnik Świętokrzyski". Znaczenie tego monumentalnego wydawnictwa staje się tem donioślejsze, że jest ono zaszczytnem spełnieniem obowiązku wobec tradycji rodzimej. Już bowiem w latach 1829 i 1830 ówczesne dążenia kulturalne znalazły swój wyraz w „Pamiętniku Sandomierskim", a w ostatnich dziesiątkach lat ub. stulecia w „Pamiętnikach Kieleckich". „Pamiętnik Świętokrzyski" jest nadto urzeczywistnieniem życzeń Stefana Żeromskiego, który pragnął w wydawnictwie zbiorowem p. tyt. „Nida" ująć w harmonijną całość poszczególne nauki o naszym regjonie.

Sekcja Regjonalistyczna Zw. Polskiego Naucz. wybitnie zasłużyła się wydaniem tak pięknego i pożytecznego dzieła. Szczere uznanie należy się redaktorowi „Pamiętnika" panu A. Patkowskiemu, który niezmużenie montował poszczególne ogniwa w w łańcuch wiedzy o naszym regjonie.

Dalsze natomiast losy „Pamiętnika" zależą od tego, czy spełni on swe zadanie, dla którego został powołany, czy trafi do tych strażnic kultury rodzimej, któremi przedewszystkiem winne być szkoły powszechne, czy trafi do tych, dla których troska o rozwój tejże kultury nie jest sprawą obojętną. Krótko mówiąc, — czy stanie się powszechnym w tem ro-

zumieniu, iż będzie skarbnicą wiedzy o Świętokrzyszczyźnie i jednocześnie źródłem natchnienia dla pracy na jej rzecz.

Te losy od nas choćby — nauczycielstwa związkowego — zależą. Wszak jesteśmy skupieni w „Ogniskach", których na terenie tylko wschodniej części woj. kieleckiego jest przeszło 200. Niechby każde „Ognisko" przynajmniej 1 egz. „Pamiętnika" nabyło dla swego księgozbioru, już byśmy mogli stworzyć warsztat pracy regjonalnej na terenie całej Świętokrzyszczyzny. A przecież jest to rzecz do wykonania przy bardzo małym wysiłku.

Rzucamy tę myśl i oczekujemy... echa!

O OCHRONĘ PUSZCZY JODŁOWEJ.

Obowiązek strzeżenia przed zagładą Puszczy Jodłowej w Górach Świętokrzyskich pozostawił nam testamentem, zawartym w przepięknym i potężnym poemacie pod takim tytułem, Stefan Żeromski. Dla wykonania tego testamentu zawiązał się w 1926 roku przy Sekcji Regjonalistycznej Zw. P. N. w Warszawie „Komitet Obrony Puszczy Jodłowej". Staraniem tego Komitetu wydana została w 1927 roku praca prof. d-ra Seweryna Dziubałtowskiego: O Parkach Natury w Górach Świętokrzyskich. Z inicjatywy Komitetu ogłoszony również został memorjał, przedstawiający konieczność ochrony Puszczy. W roku ub. protektorat nad Komitetem O. P. J. przyjął Pan Prezydent Rzeczypospolitej. Ciężkie jednak obecne warunki gospodarcze Państwa nie tylko nie sprzyjają podjętej akcji, ale — co gorsze — nasuwają obawy, że — jeśli nie ostrze topora wtargnie w głąb Puszczy, to, skutkiem eksploatacji terenów przyległych, ułatwiony będzie miał dostęp o wiele groźniejszy od topora kornik.

Akcja ochrony w obecnych warunkach Puszczy Jodłowej była przedmiotem rozważań na posiedzeniu Sekcji Regjon. w dniu 4 listopada b. r. w Warszawie. Ustalono wówczas, że Komitet O. P. J. winien nawiązać ścisły kontakt z P. U. R. im. St. Konarskiego, ażeby zainteresowanie akcją ochrony wzbudzić w miejscowem społeczeństwie.

P. U. R. im. St. Konarskiego wykorzystywał dotąd każdą okoliczność, by dążenie Komitetu popierać, czego dowodem jest choćby uchwała Zjazdu Regjonalnego w Radomiu w maju 1929 r. lub wydana w r. b. praca prof. St. Bełżeckiego p. tyt. „Park Przyrody w Łysogórach im. St. Żeromskiego". Niemniej jednak wezwanie o ścisłą współpracę z Komitetem przyjąć jest naszym obowiązkiem.

W imię tego obowiązku apelujemy do wszystkich, a zwłaszcza — mieszkających w obrębie Gór Świętokrzyskich — o pomoc. Pragniemy przedew szystkiem zainicjować akcję zbierania materjałów o stanie gospodarki leśnej w formie nadsyłania przez poszczególne osoby korespondencyj, zawierających tak spostrzeżenia co do stanu gospodarki jak i uwagi o sposobach ochrony.

Sądzimy, że odezwa nasza znajdzie oddźwięk...

K R O N I K A.

Wykopaliska archeologiczne w Wyszmontowie, pow. opatowski. Na polach tejże wsi. zw. Jochymówka, natrafiano w czasie robót ziemnych na grób z czasów przedhistorycznych. Zawiadomiono o tem P. Ł. Sajkiewicza, naucz. tamtejszej szk. powszechnej, który pragnąc uchronić zawartość grobu przed zniszczeniem, rozkopał go w dniu 17 listopada b. r. i znalazł w nim kilka naczyń, a mianowicie: urnę, 2 garnuszki, miskę oraz naczynie o kształcie amfory. Nadto w grobie tym znajdowała się siekierka krzemienna i przedmiot o kształcie łyżki i druga urna, która jednak całkowicie została zniszczona, zanim Pan Sajkiewicz przystąpił do rozkopywania grobu. Urny były nakryte kamieniami.

Wykopane przedmioty zachowane są w dość dobrym stanie. Naczynia posiadają wymiary: amfora — wys. 17 cm,

śr. brzuśca 24 cm;; garnuszek — wys. 7 cm, śr. otworu 6 cm garnuszek — wys. 12 cm, śr. brzuśca 11 cm, śr. otworu 9 cm.

Rozkopany grób nie jest prawdopodobnie jedynym śladem życia przedhistorycznego, a wobec tego należałoby na tym terenie prace wykopaliskowe podjąć.

Wykopaliska archeologiczne w Garbowie, pow sandomierski. Jak donosi „Ilustrowany Kurjer Codzienny” (Nr. 323 z 22 listopada 1931 r.) przy przekopywaniu drogi w Garbowie natrafiono i odkryto kilkanaście grobów, w których znaleziono, oprócz kilkunastu szkieletów ludzkich — dwie urny, kolczyki, sprzączkę miedzianą i kilkanaście korali.

Szóstą rocznicę zgonu St. Żeromskiego uczniowie gimnazjum im. M. Reja w Kielcach postanowili uczcić ufundowaniem ze swych składek pomnika-tablicy.

ZAPISKI BIBLJOGRAFICZNE.

Literaturę Łysogór wzbogaciła wydana w b. r. praca prof. Stanisława Bełżeckiego p. t. *Park Przyrody w Łysogórach im. St. Żeromskiego*“ (Radom, wyd. „Naszych Dróg”, str. 72) w Bibljotece Powszechnego Uniwersytetu Regjon. im. St. Konarskiego. W książce tej autor omówił następujące zagadnienia: Puszcza Jodłowa, Kultura a natura, Paleogeograficzny rozwój ‘Świętokrzyskiego regjonu, Świętokrzyski krajobraz, W Łysogórach. Na szczycie gołoborza, Profil geologiczny, Na Świętym Krzyżu, Flora Łysogór, Zespoły leśne, Flora gołobórz, Świętokrzyski zwierz, Puszcza jako rezerwat, Realizacja rezerwatu. Liczne rysunki i winietki, zdobiące niemal każdą stronicę omawianego wydawnictwa, stanowią doskonałe uzupełnienie treści.

Niewątpliwie książka ta odda wielkie usługi sprawie utworzenia Parku Narodowego im. St. Żeromskiego, a wobec tego zasługuje na jak najlepsze przyjęcie.

Wydany w r. b. „Pamiętnik Świętokrzyski” święci pod znakiem 1930 r. rocznicę 400-lecia urodzin J. Kochanowskiego artykułem St. Windakiewicza i bogatą antologją utworów poetyckich o Pieśniarzu z Czarnolasu. Antologja ta p. t. *„Poeci polscy o Kochanowskim*” (1931 r. Kielce—Radom — Sandomierz) wydana została ostatnio jako odbitka z „Pamiętnika”.

Okręgowe Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców w Wierzbniku wydało drukiem sprawozdanie ze swej działalności w r. 1930 wraz z planem pracy na 1931 rok.

Sprawozdanie to zwięźle ujmuje całokształt działalności gospodarczej Stowarzyszenia, podaje trudności organizacyjne, które władze Spółdzielni musiały pokonać w r. sprawozdawczym, przedstawia nadto wpływ gospodarczy Stowarzyszenia na kształtowanie się cen artykułów. Nie omawia jednak wpływu kulturalno-oświatowego, a niewątpliwie Stowarzyszenie oddziaływało i w tym kierunku na ludność Wierzbnika i Starachowic, skoro rok sprawozdawczy zaznaczył się, jak wynika ze sprawozdania, w życiu Spółdzielni tak dobremi wynikami.

Z ŻYCIA P. U. R. IM. ST. KONARSKIEGO.

Z Sekcji Regjonalistycznej.

Posiedzenie Zarządu i Rady Naukowej Sekcji Regjonalistycznej, w którem jako przedstawiciel P. U. R. im. St. K. wziął udział kol. E. Szylko, odbyło się w Warszawie w dn. 4 listopada b. r.

Na posiedzeniu tem omówiono sprawę instrukcyj organizacyjnych (regulamin dla P. U. R., statut ramowy dla związków regjonalnych) oraz — instrukcyj programowych, dotyczących: a) czasopism b) korespondentów czasopism regjon., c) opracowywania monografij (wsi, miast i powiatów), d) akcji wydawania bibljotek regjonalnych. Nadto omówiono akcję wydawniczą sekcji, oraz sprawy, związane z działalnością: Komitetu Ochrony Puszczy Jodłowej, Komitetu Witkiewiczowskiego i Kuratorjum Fundacji im. O. Żeromskiej w Nałęczowie.

W związku z temi sprawami postanowiono m.in.

a) zainicjować akcję zbierania materjałów o stanie gospodarki leśnej w Puszczy Jodłowej;

b) opracować instrukcje programowe dla poszczególnych zagadnień działalności regjonalistycznej;

c) przystąpić do wydania dalszych tomów Bibljoteki regjonalnej: Ruch regjonalistyczny w Europie, Wędrówki regjonalne, Monografja pow. mieleckiego i „Pamiętniki“ Kurasia.

Zjazd Regjonalny w Ostrowcu nad Kamienną.

Powsz. Uniwersytet Regj. im. St. Konarskiego łącznie z Ostrowieckim Oddziałem Pol. Tow. Krajoznawczego zorganizował w dn. 27 września b. r. w Ostrowcu Zjazd, poświęcony sprawom - kulturalno-oświatowym dorzecza Kamienny.

W Zjeździe wzięli udział: przedstawiciele władz państwowych, samorządowych, istytucyj kulturalno-oświatowych oraz nauczycielstwo — w ogólnej liczbie około 150 osób.

Prezydjum Zjazdu stanowili: pan A. Łazarczyk — przewodniczący, pp. W. Laskowski i inż. M. Radwan — asesorowie oraz pan H. Świnarski — sekretarz.

Obrady zagaił Pan E. Szylko, przew. P. U. R. im. St. K., poczem wygłoszone zostały odczyty ilustrowane przeźroczami:

1. „Dorzecze Kamiennej w czasach przedhistorycznych i wczesnodziejowych” — dr. R. Jakimowicz, dyrektor Państw. Muzeum Archeologicznego w Warszawie.

2. „Dorzecze Kamiennej w programie ministra Drucko-Lubeckiego” — p. inż. M. Radwan i

3. „O Pamiętniku Świętokrzyskim” — Pan A. Łazarczyk.

Po przerwie obiadowej, w czasie której Prezydjum, prelegenci i goście podejmowani byli skromnym posiłkiem, uczestnicy Zjazdu zwiedzili Muzeum Pol. Tow. Krajoznawczego i Zakłady Ostrowieckie

Prezydjum P.U.R. im. St. K: odbyło w okresie powakacyjnym b. r. dwa posiedzenia: dnia 12 września i 24 października w Sandomierzu. Na posiedzeniach tych omówiono m. in.: sprawę wydawania pisma regjonalnego dla Sandomierszczyzny, sprawę opracowania i wydania przewodnika dla korespondentów prasowych oraz sprawę zorganizowania w r. 1932 w Sandomierzu uroczystości jubileuszowej z okazji 10-lecia działalności P. U. R. im. St. K.

Przewodniczący P.U.R. im. St. K., Pan Edward Szylko, wziął udział w posiedzeniach: Zarządu Okręgu Wojew. Zw. P. N. w dn. 18 października b. r. w Kielcach i Zarządu Oddziału pow. Zw. P. N. w Ostrowcu w dn. 8 listopada b. r.

PORADNIK: CO MAMY ROBIĆ?

Kwestjonarjusz sprawozdawczy za rok 1931.

Wobec potrzeby zebrania wiadomości o stanie pracy regjonalnej w poszczególnych miejscowościach dla opracowania sprawozdania z działalności P. U. R. im. St. K. w r. 1931 — prosimy Panów Delegatów P. U. R. ew. Zarządy tych Ognisk Z. P. N., które dotąd Delegata nie mają, o nadesłanie w terminie do 15 stycznia 1932 r. odpowiedzi na niżej podany kwestjonarjusz (według wzoru):

1. Delegat P. U. R.:
2. Siedziba Delegata:
3. Teren działalności Delegata:
4. Wygłoszone odczyty i referaty oraz przeprowadzone dyskusje na zebraniach:
   a) dotyczące terenu działalności:
   b) dotyczące regjonu:
   c) dotyczące ideologji regjonalizmu:
5. Drukowane prace regjonalne członków P. U. R. (członków Ogniska Z. P. N.):
6. Nabyte książki do bibljoteki:
   a) dotyczące naszego regjonu:
   b) dotyczące ideologji regjonalizmu.
7. Inne rodzaje podejmowanych i wykonanych prac:
8. Zamierzone prace w 1932 r.

Delegatury P.U.R. im. St. K. Regulamin P. U. R. im. St. K. przewiduje powoływanie przez Ogniska Zw. P. N. Delegatów, których obowiązkiem jest: a) utrzymywanie łączności organizacyjnej między P. U. R. a Ogniskiem oraz b) wykonywanie na swoim terenie prac podejmowanych przez P. U. R. Ponieważ szereg Ognisk nie posiada dotąd Delegatów, prosimy o powołanie ich i zawiadomienie o tem Sekretarjatu P. U. R.

Adresy dla korespondencji:

Sekretarjat P. U. R.: Sandomierz Sem. Naucz.. F. Soborska Przewodniczący: E. Szylko, Ożarów k/Opatowa Skarbnik: St. Jaroń, Sandomierz, Rynek 23

Ogniska Z. P. N. i Delegaci P. U. P. im. St. K. otrzymują biuletyn bezpłatnie.

Adres Redakcji Administracji: Sandomierz, ul. Tkacka 2.

Redaktor odpowiedzialny: **Edward Szylko.** Wydawca: **Powsz. Uniw. Regj. im. St. Konarskiego.**

Drukarnia „Nowoczesna” w Sandomierzu. Tel. 53.